

Examining the Influence of *One Thousand and One Nights* on Postmodern Elements in Ted Chiang's *The Merchant and the Alchemist's Gate*

Hamid Aghajani^{1*} Zohreh Sakian¹ Mohammad Taheri¹

1. Tehran, Ministry of Science, Research and Technology

2. Hamedan, Bu-Ali Sina University, Iran

DOI: [10.22080/rjls.2024.27373.1484](https://doi.org/10.22080/rjls.2024.27373.1484)

Abstract

Ted Chiang's novella *The Merchant and the Alchemist's Gate*, through a unique blend of storytelling and profound philosophical concepts, takes the reader on a journey through the labyrinth of time and identity, illustrating how stories can serve as powerful tools for understanding the world and humanity's place within it. Clearly inspired by *One Thousand and One Nights*, this work employs innovative narrative techniques and postmodern elements to present a captivating and thought-provoking tale. The structural similarities between the two works—such as embedded narratives and complex storytelling frameworks—play a key role in highlighting the constructed nature of the story and in challenging the idea of a singular, absolute narrative. The temporal paradoxes, central to *The Merchant and the Alchemist's Gate*, question concepts of causality, temporal linearity, and the stability of identity, contributing to the creation of an ambiguous and unpredictable atmosphere in the narrative. These paradoxes echo the contradictions and tensions found in *One Thousand and One Nights*. Furthermore, the fluid and mutable identities of characters in both works call into question the notion of identity as an absolute concept. The aim of the present study is to conduct a comparative analysis of the most significant postmodern elements in these two works in order to demonstrate how Chiang, inspired by the narrative style of *One Thousand and One Nights* and through a postmodern lens, creates an original piece that compels the reader to reflect on the fluid and dynamic nature of time and personal identity.

Keywords: Ted Chiang, postmodernism, metafiction, *The Merchant and the Alchemist's Gate*, *One Thousand and One Nights*.

Introduction

By challenging grand narratives, embracing fluid identities, and exploring non-linear time, Postmodern literature has solidified its place as one of the major currents in contemporary literature. Among its notable examples are the works of authors such as Ted Chiang, who combine these themes with inspiration from classical texts, offering exemplary illustrations of this literary style. His novella *The Merchant and the Alchemist's Gate*, drawing upon the narrative techniques of *One Thousand and One Nights*, serves as a prominent example of postmodern literature, merging traditional storytelling with literary innovation to take the reader on a journey through the labyrinth of time and identity.

One Thousand and One Nights, with its unique structure and interwoven narratives, is not only recognized as a literary masterpiece in world literature but also regarded as a model for crafting postmodern narratives. Inspired by this classical work, Chiang explores complex themes such as time, causality, and identity in *The Merchant and the Alchemist's Gate*.

* **Corresponding Author:** Scientific Staff, Ministry of Science, Research and Technology. Corresponding author: hamid.aghajani@msrt.ir

By analyzing the postmodern elements in *The Merchant and the Alchemist's Gate*, this study aims to show how the author, drawing on the unique capacities of *One Thousand and One Nights* as a classical international text, challenges the traditional boundaries of storytelling and invites readers to rethink the fluid and dynamic nature of human identity.

Research Questions and Methodology

This study makes use of a descriptive-analytical method to describe and explain the relationships and concepts present in the two works, *One Thousand and One Nights* and *The Merchant and the Alchemist's Gate*. The central question of this study is: How have postmodern elements in *The Merchant and the Alchemist's Gate* been shaped under the influence of the narrative structure and themes of *One Thousand and One Nights*? In order to further clarify the similarities and differences between these two pieces, researchers also seek to answer the following questions:

1. How have the complex narrative structure and embedded storytelling of *One Thousand and One Nights* influenced the development of non-linear narratives, temporal paradoxes, and fluid identities in Chiang's *The Merchant and the Alchemist's Gate*?
2. To what extent has the use of metafictional techniques and social critique in *One Thousand and One Nights* inspired a similar approach in Chiang's *The Merchant and the Alchemist's Gate* to challenge traditional concepts of narrative, identity, and reality?

Findings and Conclusion

Postmodern literature, by challenging established beliefs and concepts, guides readers toward a deeper understanding of life. *The Merchant and the Alchemist's Gate* by Ted Chiang is a brilliant example of this literary style, employing postmodern elements to take the reader on a journey through the labyrinth of time and identity. Influenced by *One Thousand and One Nights*, this work narrates a captivating and thought-provoking story through innovative narrative techniques and postmodern devices.

The structural and thematic similarities between these two works indicate that both employ a complex narrative framework in which stories are embedded within each other, illustrating the absence of any definitive conclusion or certainty. This self-referential narrative structure is a prime example of the postmodern principle of blurring the boundaries between reality and fiction.

Furthermore, *The Merchant and the Alchemist's Gate* draws on *One Thousand and One Nights* in other significant ways. For instance, the fantastical premise of time travel evokes the narrative framework of Scheherazade's tales, which are replete with supernatural and wondrous elements such as jinn, sorcerers, and talking animals. The embedded stories of the rope-maker and the weaver also recall the allegorical and symbolic tales that fill *One Thousand and One Nights*.

Additionally, the cultural atmosphere of *One Thousand and One Nights* is clearly reflected in Chiang's story, as the narrator filters the narrative through an unmistakably Arabic and Islamic lens, blending his descriptions with cultural markers that directly echo the storytelling traditions and narrative style of *One Thousand and One Nights*.

These elements suggest that Chiang, through his masterful use of time-shifting narratives, metafictional discourse, and challenges to the stability of identity and meaning, has revived the innovative literary strategies and philosophical inquiries of *One Thousand and One Nights* within the postmodern framework of his story.

بررسی تأثیر هزارویک‌شب بر عناصر پسامدرن در بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر اثر تد چیانگ

حمید آقاجانی^۱

زهره ساکیان^۲

محمد طاهری^۳

چکیده

رمان کوتاه بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر اثر تد چیانگ، با تلفیق بدیع داستان‌سرایی و مفاهیم ژرف فلسفی، خواننده را به سفری در هزارتوی زمان و هویت می‌برد و نشان می‌دهد که چگونه داستان‌ها می‌توانند ابزاری قدرتمند برای درک جهان و جایگاه انسان در آن باشند. این اثر که آشکارا تحت تأثیر هزارویک‌شب خلق شده، با بهره‌گیری از تکنیک‌های روایی نوآورانه و عناصر پسامدرن، داستانی گیرا و چالش‌برانگیز را روایت می‌کند. شباهت‌های ساختاری دو اثر، همچون روایت‌های تو در تو و چارچوب‌های داستانی پیچیده، نقشی کلیدی در برجسته کردن ماهیت ساختگی داستان و زیر سوال بردن ایده‌ی روایت واحد و مطلق ایفا می‌کنند. پارادوکس‌های زمانی که در بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر نقشی اساسی ایفا می‌کنند؛ مفاهیم علت، خطی بودن زمان و ثبات هویت را به چالش می‌کشند و به ایجاد فضایی مبهم و غیرقابل پیش‌بینی در داستان کمک می‌کند. پارادوکس‌هایی که یادآور تناقضات و تضادهای موجود در هزارویک‌شب است. از دیگر سو؛ هویت شخصیت‌ها در هر دو اثر سیال و متغیر است و در نتیجه مفهوم هویت را به عنوان امری مطلق زیر سوال می‌برد. در پژوهش حاضر هدف آن است که با بررسی تطبیقی مهم‌ترین مؤلفه‌های پسامدرن در این دو اثر، به شیوه‌ی توصیفی-تحلیلی، نشان دهیم که چگونه چیانگ در رمان کوتاه خود، با الهام از شیوه‌ی روایت هزارویک‌شب در قالب پسامدرن، اثری بدیع می‌آفریند و خواننده را به تعمق در بازاندیشی در ماهیت سیال و پویای زمان و هویت شخصی وادار می‌کند.

کلیدواژه‌ها: تد چیانگ، پسامدرنیسم، فراداستان، تاجر و دروازه‌ی کیمیاگر، هزارویک‌شب.

۱- مقدمه

مجموعه داستان‌های کهن مشرق زمین، مشهور به هزارویک‌شب، گنجینه‌ای بی‌بدیل از قصه‌گویی است که نقشی ماندگار در ادبیات سراسر فرهنگ‌ها و اعصار ایفا کرده است. این اثر که ریشه در سنت‌های شفاهی غنی مشرق زمین دارد، دریچه‌ای به سوی دنیایی پر رمز و راز از اسطوره‌ها، افسانه‌ها، عشق، جادو و ماجراجویی می‌گشاید. (Pellat, 2014: 831)؛ و با ساختار روایی پیچیده و درهم‌تنیده‌اش، که شامل داستان‌های تو در تو و تکنیک‌های روایت خودارجاعی می‌شود، پیشگام بسیاری از مفاهیم ادبی فراداستانی و پسامدرن است که قرن‌ها بعد ظهور یافتند. (Leeuwen, 2018: 408)

hamid.aghajani@msrt.ir

z.sakian@ltr.basu.ac.ir

mtaheri@basu.ac.ir

^۱ - استادیار، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ایران. (نویسنده مسؤول) رایانامه:

^۲ - دکتری تخصصی گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران. رایانامه:

^۳ - دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران. رایانامه:

در هزارویک‌شب، خواننده با انبوهی از روایان و قصه‌گویان روبرو می‌شود که هر یک داستان خود را روایت می‌کنند و در بطن آن، داستان‌های دیگری نیز جای گرفته‌اند. این روایت‌های متداخل که گاه با یکدیگر هم‌پوشانی دارند و گاه مسیرهای متفاوتی را طی می‌کنند، خواننده را به سفری در هزارتوی زمان و مکان می‌برند و مفاهیمی مانند هویت، واقعیت و ماهیت قصه‌گویی را به چالش می‌کشند. علاوه بر این، هزارویک‌شب با لحن طنز و گزنده‌ی خود، به نقد اوضاع اجتماعی و سیاسی زمانه‌ی خود می‌پردازد و مفاهیمی مانند قدرت، عدالت و ظلم را زیر ذره‌بین قرار می‌دهد.

این اثر که در طول قرن‌ها توسط نویسندگان و مترجمان مختلف بازنویسی، بازآفرینی و تفسیر شده، از دیرباز به منبعی الهام‌بخش برای خیل عظیمی از شاعران، نویسندگان و هنرمندان در سراسر جهان بوده است. (Irwin, 2004: 61-62)؛ پژوهشگران رد پای داستان‌های هزارویک‌شب را در آثار متعددی از نویسندگان غربی از جمله جفری چاوسر، جیوانی بوکاچو، ویلیام شکسپیر و ادگار آلن پو مشخص کرده‌اند (پوریامهر، ۱۳۸۳: ۱۱۶-۱۲۵). از آثار معاصری که تأثیر ماندگار هزارویک‌شب را به نمایش می‌گذارد، رمان کوتاه علمی-تخیلی تحسین‌شده‌ی بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر اثر تد چیانگ رمان‌نویس چینی تبار آمریکایی است که به عنوان یکی از بهترین نمونه‌های برجسته‌ی ادبیات پسامدرن دهه‌ی اخیر، شناخته می‌شود (Klinkowitz, 2006: 340)؛ چیانگ با الهام از ساختار روایی پیچیده و مضامین غنی هزارویک‌شب، داستانی جذاب و چالش‌برانگیز را خلق کرده است که در آن، سفر در زمان، روایت‌های تو در تو و پارادوکس‌های زمانی، در بستری پسامدرن بازآفرینی شده‌اند.

۱-۱- بیان مسأله

ادبیات پسامدرن با چالش کشیدن روایت‌های کلان، هویت‌های سیال و زمان غیرخطی، جایگاه خود را به عنوان یکی از جریان‌های مهم ادبیات معاصر تثبیت کرده است. در این میان، آثار نویسندگانی مانند تد چیانگ، با تلفیق این مفاهیم و الهام از متون کلاسیک، نمونه‌های برجسته‌ای از این سبک را به نمایش می‌گذارند. رمان کوتاه بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر، با بهره‌گیری از تکنیک‌های روایی هزارویک‌شب، نمونه‌ای شاخص از ادبیات پسامدرن است که با ترکیب داستان‌سرایی سنتی و نوآوری‌های ادبی، خواننده را به سفری در هزارتوی زمان و هویت می‌برد.

هزارویک‌شب با ساختار منحصر به فرد و روایت‌های متداخل، نه تنها به عنوان اثری ادبی برجسته در تاریخ ادبیات جهان شناخته می‌شود، بلکه به عنوان الگویی برای خلق داستان‌های پسامدرن نیز محسوب می‌گردد. چیانگ با الهام از این شاهکار ادبی، در بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر به بررسی موضوعات پیچیده‌ای چون زمان، علیت، و هویت می‌پردازد.

با تبیین عناصر پسامدرن داستان بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر، هدف این پژوهش آن است که نشان دهد چگونه نویسنده با الهام از ظرفیت‌های بدیع هزارویک‌شب به عنوان یک اثر کلاسیک بین‌المللی، مرزهای سنتی داستان‌گویی را به چالش می‌کشد و خواننده را به بازاندیشی در ماهیت سیال و پویای هویت انسانی دعوت می‌کند.

۱-۲- پرسش‌های پژوهش

پرسش اصلی این پژوهش آن است که چگونه عناصر پسامدرن در بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر تحت تأثیر ساختار روایی و مضامین هزارویک‌شب شکل گرفته‌اند؟
دو پرسش فرعی ذیل سوال فوق که در این پژوهش به دنبال پاسخی مناسب برای آن هستیم، عبارتند از:

۱- چگونه ساختار روایی پیچیده و روایت‌های تو در تو در هزارویک‌شب بر شکل‌گیری روایت‌های غیرخطی، پارادوکس‌های زمانی و هویت‌های سیال در بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر اثر تد چیانگک تأثیر گذاشته‌اند؟

۲- تا چه حد استفاده از تکنیک‌های فراداستانی و نقد اجتماعی در هزارویک‌شب الهام‌بخش رویکرد مشابه چیانگک در بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر برای به چالش کشیدن مفاهیم سنتی روایت، هویت و واقعیت بوده است؟

۱-۳- روش پژوهش

این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی است. در این نوع پژوهش، به دنبال توصیف و تبیین روابط و مفاهیم موجود در دو اثر هزارویک‌شب و بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر هستیم.

۱-۴- پیشینه‌ی پژوهش

بررسی نشریات ادواری به زبان فارسی حاکی از آن است که علی‌رغم اهمیت و جایگاه تد چیانگک در عرصه‌ی ادبیات پسامدرن، تاکنون پژوهشی در باب این نویسنده‌ی تأثیرگذار به زبان فارسی صورت نگرفته است و مقاله‌ی حاضر، نخستین مورد در این باب در منابع فارسی است؛ اما در منابع لاتین آنچه که در باب چیانگک و جایگاه و اسلوب داستان‌نویسی وی ملاحظه شد، از قرار ذیل است:

۱- سکلار (Sklar)، (۲۰۲۱)، در مقاله‌ی «ظرافت در طراحی: ریاضیات و آثار تد چیانگک»، به رابطه‌ی بین ریاضیات و آثار چیانگک می‌پردازد و استدلال می‌کند که چیانگک از ریاضیات به عنوان ابزاری برای کاوش در ایده‌های فلسفی در داستان‌هایش استفاده کرده است.

۲- شپرد (Shephard)، (۲۰۲۲)، در مقاله‌ی «تد چیانگک»، مندرج در دانشنامه‌ی داستان‌های معاصر آمریکا ۱۹۸۰-۲۰۲۰، به بررسی زندگی و آثار چیانگک پرداخته و سبک و مضامین آثار چیانگک را معرفی

کرده است. وی همچنین به بیان ابداعات چیانگ در موضوعاتی مانند هویت، واقعیت، زمان و زبان می‌پردازد و با شرح تأثیر چیانگ بر ادبیات علمی تخیلی معاصر، او را به عنوان یکی از مهم‌ترین نویسندگان این ژانر معرفی می‌کند.

۳- کلسیتل (Klestil)، (۲۰۲۲)، در مقاله‌ی «ادبیات آمریکایی قومی و روایت شناسی نژادی» به طور خلاصه به آثار تد چیانگ به عنوان نمونه‌ای از ادبیات آمریکایی چندفرهنگی اشاره می‌کند و به طور خاص به نحوه‌ی پرداختن چیانگ به موضوعات هویت و نژاد در داستان‌هایش پرداخته است.

۴- برک (Burke)، (۲۰۲۲) در مقاله‌ی «ادبیات آمریکایی قومی و روایت شناسی نژادی»، به بررسی استفاده‌ی چیانگ از شخصیت‌های تمثیلی، در داستان‌هایش پرداخته و استدلال می‌کند که روایت داستان از زبان جانوران، در آثار چیانگ به خواننده کمک می‌کند تا دنیای داستان را از منظری متفاوت ببیند. وی به طور خاص به بررسی استفاده‌ی چیانگ از زبان حیوانات در داستان سکوت بزرگ می‌پردازد.

۵- هیوز و ایزیکوویتز (Hughes & Eisikovits)، (۲۰۲۲)، در مقاله‌ی «رنالیزم فناورانه‌ی پساویرانشهری تد چیانگ»، به بررسی رنالیسم خاص بدبینانه‌ی چیانگ می‌پردازند. به نظر آن‌ها آثار چیانگ، تصویری تاریک و بدبینانه از آینده‌ای ارائه می‌دهد که در آن فناوری بر زندگی انسان‌ها تسلط دارد.

۶- پارکر (Parker)، (۲۰۲۲)، در مقاله‌ی «روایت‌های سفر در زمان؛ تد چیانگ: تقدیر، پیش‌بینی‌پذیری و اختیار» سه داستان چیانگ با محوریت سفر در زمان را مورد کاوش قرار داده است: «داستان زندگی شما» (۱۹۹۸)، «آنچه از ما انتظار می‌رود» (۲۰۰۵) و «بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر» (۲۰۰۷). به نظر وی چیانگ به‌طور ضمنی هر روایت را بر مبنای نظریه‌ی «جهان بلوکی» بنا می‌کند، نظریه‌ای که بر اساس آن، گذشته، حال و آینده همگی به طور همزمان وجود دارند. این منابع نشان می‌دهند که چیانگ نویسنده‌ای پیچیده و چندوجهی است که آثارش به طیف گسترده‌ای از موضوعات می‌پردازد و مورد توجه و تحسین منتقدان و محققان قرار گرفته است.

۲- چارچوب مفهومی

تد چیانگ نویسنده‌ی آمریکایی داستان‌های علمی-تخیلی و فانتزی است که آثارش به جهت بهره‌گیری از مضامین فلسفی و تعامل با متون کلاسیک و مذهبی شناخته شده است. او یکی از مشهورترین نویسندگان داستان کوتاه نسل خود است و آثارش به بیش از بیست زبان ترجمه شده است.

در داستان‌های چیانگ که به جهت توانایی تحریک اندیشه و به چالش کشیدن فرضیات شهرت یافته‌اند؛ به طور مکرر ماهیت آگاهی، هویت و اراده‌ی آزاد مورد سوال قرار می‌گیرد و آثارش به دلیل برخورداری از مضامین فراداستانی، اغلب در گونه‌ی ادبی پسامدرن طبقه‌بندی می‌شوند. چیانگ به تعامل

علم و دین علاقه‌مند است و شخصیت‌هایی را به تصویر می‌کشد که با پیامدهای فناوری‌های جدید یا اکتشافات علمی دست‌وپنجه نرم می‌کنند.

از مشهورترین داستان‌های چیانگ که مورد استقبال قرار گرفته و برنده‌ی جوایز گوناگون ادبی شده‌اند، می‌توان به آثاری چون داستان زندگی تو (۱۹۹۸)، برج بابل (۱۹۹۰)، جهنم نبود خداست (۲۰۰۱) و بازدم (۲۰۰۸) اشاره کرد. از آثار چیانگ تاکنون تنها مجموعه داستان کوتاه «داستان زندگی تو و چند داستان دیگر» توسط فاطمه احمدی آذر به زبان فارسی ترجمه شده است.

از آنجا که ورود به بحث تأثیرپذیری چیانگ از هزارویک‌شب مستلزم توضیح چند کلیدواژه‌ی اصلی مربوط به آثار وی می‌شود؛ ذیلاً به این موارد می‌پردازیم.

۱-۲- ادبیات پسامدرن

ادبیات پسامدرن، جریانی مهم و تأثیرگذار در نیمه‌ی دوم قرن بیستم است که با آثار نویسندگانی چون کرت ونه‌گات (Kurt Vonnegut) و توماس پینچن (Thomas Pynchon)، به عرصه‌ی ادبیات معرفی شد. این سبک از نویسندگی با بهره‌مندی از تکنیک‌های روایی نوآورانه‌ای نظیر استفاده از راوی غیرقابل اعتماد، فراداستان، و بینامتنیت شناخته می‌شود. همچنین، پرداختن به مسائل تاریخی و سیاسی از وجوه تمایز برجسته‌ی این نوع ادبیات به شمار می‌رود.

نویسندگان پسامدرن با به‌کارگیری طیف وسیعی از ابزارهای زبانی و روایی، اغلب به نقد و زیر سوال بردن ساختارهای قدرت و اقتدار موجود، اعم از سیاسی یا اجتماعی، می‌پردازند. این ویژگی را می‌توان همسو با جنبش‌های سیاسی و اجتماعی دهه‌ی ۶۰ میلادی دانست که زمینه‌ساز ظهور این سبک ادبی شد. بازتاب این الهام‌گیری را می‌توان در خودآگاهی بالای آثار پسامدرن در مواجهه با مسائل سیاسی و تشکیک آن‌ها نسبت به روایت‌های رسمی و کلان‌روایت‌ها مشاهده کرد. (Herman et al, 2010:150)

اگرچه رگه‌هایی از این جنبش ادبی، در قرون هفده و هیجده میلادی در آثاری مانند دن کیشوت اثر سروانتس، تریسترام شندی (Tristram Shandy) اثر لارنس استرن (Laurence Sterne) و سارتور رزارتوس (Sartor Resartus) اثر توماس کارلایل قابل ردیابی است؛ اما شکوفایی و تثبیت ادبیات پسامدرن را باید در دهه‌های ۶۰ و ۷۰ میلادی سده‌ی بیستم جستجو کرد. با ورود به قرن بیست و یکم، این سبک همچنان جریان‌ساز باقی مانده و در ادبیات آمریکا شاهد آثاری برجسته با رویکرد پسامدرن هستیم. رمان‌هایی نظیر قلبی دردآور با نبوغی خیره‌کننده نوشته‌ی دیو اگرز (Dave Eggers) و بازدید از گروه ضربت اثر جنیفر ایگان (Jennifer Egan)، نمونه‌هایی از این دست به شمار می‌آیند که ضمن وفاداری به فرم پسامدرن، با نوآوری‌های زبانی و روایی به بسط و توسعه‌ی آن نیز می‌پردازند. (Mason, 2009:88)

ادبیات پسامدرن، با طرد حقیقت مطلق و غوطه‌وری در دریای ابهام و نسیئت، خواننده را به چالش می‌کشد. نویسندگان این سبک، با زیر سوال بردن مفاهیم سنتی زمان، مکان و هویت، خواننده را به پذیرش دیدگاه‌های متعدد و گاه متضاد دعوت می‌کنند. (انوشه، ۱۳۷۶: ۲۸۹)؛ ساختارهای سنتی داستان‌گویی مانند پیرنگ خطی، شخصیت‌های محوری و روایت‌های یکپارچه در این آثار جای خود را به روایت‌های تو در تو، فلاش‌بک‌ها، فلاش‌فورواردها و جابه‌جایی‌های زمانی و مکانی می‌دهند و خواننده را در مسیری غیرقابل پیش‌بینی رهنمون می‌کنند. (یزدانبجو، ۱۳۹۱: ۴۹)

زبان در ادبیات پسامدرن، ابزاری صرف برای انتقال معنا نیست، بلکه خود به عنصری خلاق و بازیگوش تبدیل می‌شود. نویسندگان این سبک با استفاده از آرایه‌های ادبی، طنز، تناقض و پارادوکس، زبانی بدیع و غیرمنتظره خلق می‌کنند که خواننده را مجذوب خود می‌کند. (Edson, 2000: 124)

شاید یکی از جذاب‌ترین شاخصه‌های این رویکرد ادبی آن است که نقش خواننده در ادبیات پسامدرن فراتر از یک مخاطب صرف است. خواننده‌ی این آثار با تفسیرهای متعدد خود، در خلق معنای نهایی داستان سهیم می‌شود و به این ترتیب، تجربه‌ای منحصر به فرد و شخصی از داستان به دست می‌آورد.

ادبیات پسامدرن، تأثیری عمیق بر دنیای داستان‌گویی و سایر هنرها مانند سینما، تئاتر و نقاشی گذاشته است. این سبک ادبی، به نویسندگان و هنرمندان معاصر جسارت داد تا از قواعد و ساختارهای سنتی فراتر رفته و به خلق آثاری بدیع و چالش‌برانگیز پردازند. می‌توان گفت پسامدرنیسم به گونه‌ای سر عقل آمدن مدرنیسم است؛ چراکه از در مفاهیم و مکالمه با دنیای سنت برمی‌آید و با امتزاج عناصری از سنت و مدرنیته به آفرینش ادبی می‌پردازد. (بالو و دیگران، ۱۳۹۷: ۱۲)

۲-۲- فراداستان

فراداستان، که با عناوینی چون متافیکشن (meta fiction) یا داستان خودآگاه نیز شناخته می‌شود، اصطلاحی است که ویلیام هاوارد گاس (William Howard Gass) رمان نویس پسامدرن آمریکایی در سال ۱۹۷۰ میلادی ابداع کرد و در توصیف رمان‌هایی به کار برد که گرایش خودبازتابنده (Self-Reflexive) دارند (Juan-Navarro, 2000: 40). در این رمان‌ها، داستان ماهیت و ساختار خود را مورد بررسی قرار می‌دهد و به چالش کشیدن قراردادهای روایی متعارف می‌پردازد (میرباقری و ذوالقدر، ۱۳۷۷: ۲۰۷). در قلمرو ادبیات پسامدرن، نویسندگانی چون ایتالو کالوینو (Italo Calvino) و کرت وانه‌گت پیشگامان به کارگیری این تکنیک با به چالش کشیدن قواعد ژانر و روایت‌های متعارف، بوده‌اند. (Waugh, 2013: 22)

نویسندگان فراداستان اغلب از ابزارهایی مانند ابراز نظر مستقیم نویسنده، راویان متعدد، راویان غیرقابل اعتماد و طرح‌های خودبازتابی برای ایجاد حس آگاهی از ماهیت ساختگی داستان، استفاده

می‌کنند. این کار می‌تواند به روش‌های مختلفی انجام شود، مثلاً شخصیت‌های داستان در مورد این که در داستان حضور دارند، بحث کنند یا این که نویسنده به طور مستقیم در روایت مداخله کند.

اهداف فراداستان از به چالش کشیدن قراردادهای داستان‌نویسی سنتی و بررسی ماهیت واقعیت و هویت تا ایجاد تجربه‌ای تعاملی برای خواننده، گستره‌ای وسیع را در بر می‌گیرد.

دلالت‌های موضوعی فراداستان در «بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر» عمیق و چندوجهی است. یکی از مضامین محوری، کاوش در سرنوشت و اختیار است. در سراسر این رمان کوتاه، شخصیت‌ها با این پرسش دست‌وپنجه نرم می‌کنند که آیا زندگی‌شان از پیش رقم خورده است یا اینکه قدرت شکل دادن به سرنوشت خویش را دارند. دروازه‌ی زمان‌پیما فرصتی بی‌نظیر برای آزمون این فرضیه فراهم می‌آورد، چرا که شخصیت‌ها می‌توانند به گذشته‌ی خود بازگشته و تلاش کنند تا مسیر وقایع را تغییر دهند. با این حال، روایت نهایتاً این گونه تلقی می‌کند که اگرچه افراد ممکن است توانایی انتخاب داشته باشند، اما این انتخاب‌ها اغلب تحت تأثیر نیروهای بزرگ‌تری خارج از کنترل آن‌ها، مانند سرنوشت، تقدیر یا اراده‌ی الهی، محدود می‌شوند. این کاوش فراداستانی در باب جبر و اختیار، خواننده را به تأمل در نقش نویسنده در شکل‌دهی روایت و زندگی شخصیت‌ها، و همچنین اختیار خواننده در تفسیر متن ترغیب می‌کند.

عناصر فراداستانی در «بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر» همچنین پرسش‌هایی را درباره‌ی رابطه‌ی میان نویسنده، متن و خواننده مطرح می‌کند. علاوه بر این، ساختار روایت، خواننده را به مشارکت فعال با متن تشویق می‌کند، چرا که مخاطب ملزم به پیمایش شبکه‌ای پیچیده از داستان‌ها و برقراری ارتباط میان خطوط داستانی و شخصیت‌های مختلف است.

۳- تحلیل داده‌ها

در ابتدای این بخش، قبل از پرداختن به تحلیل و بررسی، ابتدا خلاصه‌ای از داستان‌های موردنظر ارائه می‌شود:

۳-۱- هزارویک‌شب

هزارویک‌شب که در مغرب زمین با نام شب‌های عربی (Arabian nights) نیز شناخته می‌شود، مجموعه‌ای از داستان‌های به هم پیوسته است که در طول قرن‌ها توسط راویان مختلف گردآوری و روایت شده است. خاستگاه اصلی این قصه‌ها به طور دقیق مشخص نیست؛ اما ریشه‌های آن را می‌توان در ادبیات شفاهی هند، ایران، بین‌النهرین و مصر باستان جستجو کرد. (ستاری، ۱۳۴۸: ۴۵)

داستان اصلی هزارویک‌شب حول محور شهرزاد، دختر وزیر و پادشاهی مقتدر و خونریز به نام شهریار روایت می‌شود. شهریار که از خیانت همسران خود به شدت آزرده‌خاطر شده، هر شب یکی از همسران جدید خود را به قتل می‌رساند. شهرزاد برای نجات جان خود و دیگر زنان، با درایت و زیرکی، تن به

ازدواج به شهریار می‌دهد؛ اما برای نجات از سرنوشت خونین همتایان خود، به حربه‌ای شگرف دست می‌یازد. او داستان‌هایی شگفت‌انگیز تعریف می‌کند و هر شب، داستان خود را به گونه‌ای به پایان می‌برد که شهریار مشتاق شنیدن ادامه‌ی آن در شب بعد باشد و از قتل نو عروس صرف‌نظر کند.

داستان‌های هزارویک‌شب که در فضایی خیال‌انگیز و سرشار از رمز و راز روایت می‌شوند و خواننده را به سفری در سرزمین‌های دور و ناشناخته می‌برند؛ دربرگیرنده‌ی ژانرهای مختلفی از جمله عاشقانه، افسانه‌ای، جنایی، حماسی و طنز است و شخصیت‌های حکایات آن بسیار متنوع و گوناگون هستند. از پادشاهان و ملکه‌ها و شاهزاده‌ها و شاهزاده خانم‌ها گرفته تا جادوگران، غول‌ها، پری‌ها و حیوانات سخنگو در این داستان‌ها حضور دارند و مضامین اصلی آنها، مفاهیمی مانند عشق، خیانت، قدرت، جادو، سرنوشت، عدالت، حکمت و فریبکاری است.

یکی از بارزترین مشخصه‌های هزارویک‌شب، که آن را تا حدی به داستان‌های پسامدرن شبیه می‌سازد، روایت‌های سیال متداخل است. داستان‌های این کتاب عمداً در هم تنیده شده و در گذر زمان به عقب و جلو می‌روند؛ راویان مختلفی در نقل وقایع نقش دارند و خواننده در دریایی از قصه‌ها و روایت‌ها غوطه‌ور می‌شود. این ساختار سیال، ثبات و انسجام داستان‌نویسی کهن را به چالش می‌کشد و آن را از سایر اشکال داستان‌سرایی کلاسیک متمایز می‌سازد.

۳-۲- بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر

داستان گیرا و تو در توی بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر در قلب بغداد قرون وسطی، به شیوه‌ی جریان سیال ذهن روایت می‌شود. مردی به نام فؤاد در مقابل خلیفه‌ی بغداد ایستاده و در هیأت یک پیشگوی پریشان حال، ماجرای خارق‌العاده‌ی سفرش را تعریف می‌کند.

داستان فؤاد با برخورد بازرگان با یک کیمیاگر عجیب و غریب به نام بشارت آغاز می‌شود که از دروازه‌ای مخفی پرده برمی‌دارد، دروازه‌ای که قادر است افراد را به بیست سال گذشته یا آینده سفر دهد. بازرگان با کنجکاوی نسبت به این امکانات، به استفاده از این دروازه برای تغییر مسیر زندگی‌اش فکر می‌کند و پای در راهی بی بازگشت می‌گذارد.

اما درون‌مایه‌ی این داستان، تنها سفر در زمان فؤاد نیست. بشارت کیمیاگر برای تشویق فؤاد به شروع سفر، سه حکایت از سرگذشت دیگر مسافران زمان را برای او بازگو می‌کند. داستان‌هایی که هر کدام، دریچه‌ای به سوی ظرافت‌های وجود انسان و پیچیدگی‌های سرنوشت می‌گشاید.

در داستان اول موسوم به طناب‌ساز خوشبخت، شاهد ملاقات طناب‌سازی به نام حسن با خود آینده‌اش هستیم. حسن که در فقر به سر می‌برد، با رفتن به بیست سال آینده، خود پیرشده‌اش را می‌بیند که در ثروت و رفاه است. طناب‌ساز جوان با مشورت گرفتن از طناب‌ساز پیر، به گنجینه‌ای هنگفت دست می‌یابد

و ثروتمند می‌شود و در ملاقاتی دیگر، زمانی که از وی می‌پرسد که چگونه به محل دفن گنجینه پی برده است، طناب‌ساز پیر پاسخ می‌دهد که او نیز در جوانی با خود پیرشده‌اش ملاقات کرده و به ثروت رسیده است! (Chiang, 2007:17)

داستان دوم به نام بافنده‌ای که از خودش دزدی کرد، حکایتی شگفت‌تر در مورد پیامد هولناک طمع و حرص و آز است. بافنده‌ای تنگدست به نام «عجیب»، از دروازه‌ی زمان برای دزدیدن اموال خود پیرش در آینده استفاده می‌کند و با اینکه موقتاً به ثروت و آسایش می‌رسد، اما همین سرقت از خود، در روزگار پیری، روزگارش را تباه می‌کند! (ibid: 27)

در داستان سوم زنی به نام رانیا که از زندگی زناشویی خود ناراضی است، از راز دروازه‌ی زمان آگاه می‌گردد و با بازگشت به گذشته، با شوهر جوان مجردش، ملاقات می‌کند، شیفته‌ی او می‌شود و مدتی را با به خوشی سر می‌کند و جان او را نیز از مرگ به دست راهزنان نجات می‌دهد. حقیقت تلخ و شگفت اینجاست که او با این اعمال، در واقع آینده‌ای را می‌سازد که از آن راضی نیست و برای تغییر آن به گذشته سفر کرده بود! (ibid: 34)

فؤاد، تحت تأثیر این داستان‌ها، به جای اینکه عبرت بگیرد و به لایتنر بودن سرنوشت ایمان بیاورد، تشویق می‌شود که خودش نیز دروازه‌ی زمان را تجربه کند و گذشته را تغییر دهد. او سفری به گذشته را آغاز می‌کند تا ناجیه، همسر جوانش را از مرگی تلخ نجات دهد. البته او قادر به چنین کاری نیست و دوباره مرگ تلخ همسرش را تجربه می‌کند. شگفت‌تر اینکه برخلاف دیگر مسافران زمان، نه خود جوانترش را می‌بیند و نه دیگر قادر است به زمان حال بازگردد! با این همه، سفر در زمان به او کمک می‌کند تا با مرگ همسرش کنار بیاید و درک عمیق‌تری از اجتناب‌ناپذیری سرنوشت و اهمیت پذیرش زندگی به همان شکلی که هست، به دست آورد. علاوه بر این، او تجربیات بیست سال آینده را دارد و به واسطه‌ی همین امر است که به عنوان پیشگو در محضر خلیفه شده و داستان زندگی‌اش را به شیوه‌ی جریان سیال ذهن برای خلیفه باز می‌گوید.

۳-۳- مختصات فراداستانی

«بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر»، به جهت ساختار روایی درهم‌تنیده، نقش سفر در زمان و دلالت‌های موضوعی عمیق آن اثری بدیع در حوزه‌ی فراداستان است و با بهره‌گیری از مختصات آن، از چارچوب‌های مرسوم داستان‌سرایی فراتر می‌رود و درکی غنی و برانگیزاننده درباره‌ی وضعیت انسانی و کنش و واکنش پیچیده‌ی میان نویسنده، متن و خواننده به مخاطب ارائه می‌کند. در این بخش به مهمترین مختصات فراداستانی این رمان خواهیم پرداخت.

۳-۳-۱- خودبازتابی

خودبازتابی به معنای بازتاب دادن فرآیندهای خلق هنری در خود اثر ادبی است و به نوعی به خودآگاهی نویسنده و خواننده از فرآیند خلق اثر اشاره دارد. این ویژگی در داستان‌های پسامدرن به وفور دیده می‌شود. خودبازتابی در ادبیات پست‌مدرن به نویسندگان این امکان را می‌دهد که به بررسی و نقد خود فرآیند نوشتن بپردازند. این ویژگی به خوانندگان نیز اجازه می‌دهد تا به طور عمیق‌تری با متن ارتباط برقرار کنند و از فرآیندهای پشت صحنه‌ی خلق اثر آگاه شوند.

یکی از مهم‌ترین تکنیک‌های خودبازتابی در ادبیات پست‌مدرن، استفاده از راوی خودآگاه است. (Gaggi, 1989:9-15)؛ این نوع راوی به طور مداوم به حضور خود در داستان اشاره می‌کند و خواننده را از این حضور آگاه می‌سازد. این تکنیک به نویسنده اجازه می‌دهد تا به طور مستقیم با خواننده ارتباط برقرار کند و از این طریق به نقد و بررسی موضوعات مختلف بپردازد.

بنا بر پژوهش روزنتال (۱۹۹۰)، در داستان‌های هزارویک‌شب به طور مکرر از این تکنیک استفاده شده و شهرزاد قصه‌گو در این کتاب همه ویژگی‌های راوی خودآگاه را داراست. به همین قیاس، چیانگ در بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر از تکنیک راوی خودآگاه (فؤاد) استفاده کرده و بدین‌سان ویژگی خودبازتابی را محقق می‌سازد. در سراسر رمان، فؤاد به طور مستقیم با مخاطب سخن می‌گوید و درباره‌ی درس‌های اخلاقی داستان‌هایی که تعریف می‌کند، تأملاتی دارد. برای مثال، پس از روایت داستان حسن، درباره‌ی عدم تغییر مشیت الهی، حتی با سفر در زمان و رفتن به گذشته می‌گوید: «خداوند به کسانی پاداش می‌دهد که سزاوار آن باشند، و افرادی را مجازات می‌کند که خودش می‌خواهد مجازات کند. دروازه، نظر خداوند درباره‌ی شما را تغییر نمی‌دهد.» (Chiang, 2007:25)

۳-۲- بینامتنیت^۴

بینامتنیت، یکی از ویژگی‌های بارز داستان‌های پسامدرن، به پیوندها و گفتگوهای متنی اشاره دارد که در سطوح مختلف، از نقل قول مستقیم و تلمیح تا بازنویسی و هجو، بین یک متن و متون دیگر برقرار می‌شود. نویسندگان پسامدرن با وام‌گیری از منابع ادبی، تاریخی، فرهنگی و حتی عامه‌پسند، به خلق آثاری می‌پردازند که سرشار از اشارات، ایما و تناقضات ظریف هستند. این امر، خواننده را به تأمل در میان برداشت‌های مختلف از متن و امی دارد و به رمزگشایی از لایه‌های پنهان معنایی داستان ترغیب می‌کند. نویسندگان پسامدرن با بهره‌گیری از بینامتنیت، به خلق دنیایی متنی می‌پردازند که در آن مرز بین متن اصلی و متون دیگر از بین می‌رود و خواننده در دریایی از معانی و تفسیرها غوطه‌ور می‌شود.

^۴ -Intertextuality

تجزیه و تحلیل مضامین مورد استفاده در داستان بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر حاکی از وجود از ارجاعات بینامتنی مهمی است که سنت‌های ادبی و فرهنگی مختلف را با ظرافت و خلاقیت در هم می‌آمیزد. مهمترین این ارجاعات عبارتند از:

۳-۲-۱- ارجاعات محتوایی به هزارویک‌شب

مهمترین نشانه‌ی بینامتنیت در بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر ارجاعات ساختاری و محتوایی به هزارویک‌شب است. برای مثال، داستان‌سرایی فؤاد در محضر خلیفه که با این جملات آغاز می‌شود: «ای خلیفه‌ی مقتدر... داستانی که من می‌خواهم برای شما تعریف کنم، داستانی شگفت است که باید بی‌کم و کاست در ذهن ثبت و ضبط شود...» کاملاً تداعی‌کننده‌ی بسیاری از حکایت‌های هزارویک‌شب است؛ چنانکه در ابتدای حکایت نورالدین و شمس‌الدین می‌خوانیم: «جعفر گفت: ایها الخلیفه! از این حدیث تو را شگفت آمد و این شگفت‌تر از حکایت نورالدین و شمس‌الدین نیست.» (طسوجی، ۱۳۸۳: ۸۷). بعضی عناصر داستانی هم مشخصاً تداعی‌گر عناصر هزارویک‌شب است. برای مثال دروازه‌ی جادویی سفر در زمان، یادآور داستان مشهور علاءالدین و چراغ جادویی‌اش است که همچون فؤاد برای دستیابی به چراغ جادو باید از دهانه‌ی غاری خوفناک گذر می‌کرد.

۳-۲-۲- استفاده از مفاهیم مذهبی

داستان بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر، بنا بر مندرجات آن در بغداد، طی دوران طلایی اسلام به وقوع می‌پیوندد و ارجاعاتی به روایات اسلامی از جمله آیات قرآن و احادیث نبوی دارد: «اشک‌های پسر، آموزه‌های پیامبر درباره‌ی ارزش ترحم را به او یادآوری کرده بودند، و حسن با آزاد کردن پسر، احساس پرهیزکاری کرده بود. (Chiang, 2007: 21)

«من به او یادآوری کردم که قرآن، برده‌داری را به شرط خوش‌رفتاری با آن‌ها ممنوع نکرده است و

این که خود پیامبر نیز برده داشت.» (Chiang, 2007: 48)

۳-۲-۳- سفر در زمان

استفاده از عنصر رایج در داستان‌های علمی-تخیلی یعنی سفر در زمان، که محور وقایع داستان به شمار می‌رود، از مصادیق مهم فرادستان تکنیک سفر در زمان در رمان کوتاه، بیش از پیش بر مؤلفه‌های فرادستانی اثر تأکید می‌ورزد. چنانکه از سفر در زمان به مثابه‌ی ابزاری ادبی برای کاوش در ابهامات سرنوشت و اختیار و همچنین بازتاب پیامدهای کنش‌های شخصیت‌ها بهره می‌جوید. با اعطای فرصت بازگشت به گذشته و آینده به شخصیت‌ها، روایت مفهوم زمان خطی را به چالش کشیده و خواننده را ترغیب می‌کند تا تأملات انتقادی بر تبعات خطوط زمانی جانشین و جهان‌های موازی معطوف سازد. علاوه بر این، دروازه‌ی زمان‌پیما به مثابه‌ی استعاره‌ای برای کنش داستان‌سرایی عمل می‌کند و این امکان

را برای شخصیت‌ها فراهم می‌سازد تا پا به روایت‌های گوناگون گذاشته و از منظرهای تازه‌ای به زندگی و دنیای پیرامون خود بنگرند. این تمهید فراداستانی، خواننده را به تأمل در باب پیوند میان نویسنده، متن و خواننده فرامی‌خواند، چرا که روایت به طور مستمر مرزهای میان واقعیت و تخیل را در هم می‌آمیزد. است و چنانکه از آن به عنوان ابزاری برای غنی‌تر کردن روایت و ایجاد فضایی پرفراز و نشیب استفاده می‌کند. این امر، خواننده را به سفری در اعماق زمان می‌برد و او را به تأملی دوباره در مفاهیم پیچیده‌ای مانند هویت، سرنوشت و اختیار فرا می‌خواند.

۳-۳-۳- درگیر کردن خواننده

یکی از اهداف اصلی فراداستان، درگیر کردن خواننده در تأمل عمیق‌تر درباره‌ی فرایند روایت است. چنانکه با ایجاد حس صمیمیت در روایت فؤاد، به این هدف دست می‌یابد. خطاب‌های مستقیم فؤاد به خواننده و تأملات او درباره‌ی داستان‌هایی که تعریف می‌کند، تجربه‌ای مشارکتی ایجاد می‌کند و خوانندگان را به درون روایت می‌کشاند و آن‌ها را به تأمل در تفسیرهای خودشان برمی‌انگیزد.

چنانکه با توسل به مفهوم سفر در زمان، خواننده را به تأملی دوباره در باب هویت شخصی و درک واقعیت، فرا می‌خواند. هنگامی که بشارت کیمیاگر به فؤاد می‌گوید «آینده از نظر غیرقابل تغییر بودن تفاوتی با گذشته ندارد» (Chiang, 2007: 7)؛ این امر به طور جدی فرضیات روایی متعارف را در مورد پیش‌آگاهی، علّیت و توالی خطی رویدادهای داستانی به چالش می‌کشد؛ اگر آینده از پیش تعیین شده باشد، چگونه هر روایتی می‌تواند به طور واقعی گسترش یا تحول یابد؟ در مواجهه با یک روایت کلان تجویز شده، مفهوم اختیار یا کنش فردی چیست؟

این معضلات فراداستانی با پارادوکس سفر در زمان که به شکل یک چرخه‌ی بی‌پایان (Ouroboros) از تداوم روایت و ارجاع بازتابنده، خودنمایی می‌کند، پیچیده‌تر می‌شوند. برای مثال ممکن است خواننده از خود بپرسد: اگر حسن، جوان طناب‌ساز، توانسته به گذشته بازگردد و از خود آینده‌اش پند بگیرد، آیا آن خود آینده پیش‌تر این واقعه را در سیر زندگی تجربه نکرده بود؟ حلقه‌ی روایت در کدام نقطه، آغاز یا پایان یافته است؟

بدین ترتیب، چنانکه با قرار دادن شخصیت‌های داستان در معرض تناقضات زمانی واقعی، تصویری فراداستانی از تناقضات و تضادهای ذاتی داستان‌گویی ارائه می‌دهد و با به چالش کشیدن منطق خطی روایت، مفهوم هویت، تجربه‌ی ذهنی، توالی زمانی و حقیقت علی را به چالش می‌کشد. این امر، حس ثبات هویت را از بین می‌برد و نشان می‌دهد که چگونه گذشته، حال و آینده به طور جدایی‌ناپذیری درهم تنیده شده‌اند.

۳-۴- راوی غیرقابل اعتماد

همانطور که پیش‌تر اشاره شد، یکی از شاخصه‌های بارز رمان‌های پست‌مدرن، به‌کارگیری راوی غیرقابل‌اعتماد است. این راویان با زیرسوال بردن صحت روایت و ارائه دیدگاهی مغرضانه یا ناقص از رویدادها، خواننده را به سفری کاوشگرانه در وادی تردید، تأمل و تفسیرهای متعدد رهنمون می‌شوند. استفاده از راوی غیرقابل‌اعتماد در رمان‌های پست‌مدرن، تحولات چشمگیری در نحوه‌ی روایت داستان، تفسیر متون و تجربه خواندن ایجاد کرده است. مهم‌ترین کارکرد راوی غیرقابل‌اعتماد، آن است که نویسنده با به‌چالش کشیدن مفاهیم سنتی، ایجاد ابهام و چندگانگی، و دگرگونی ساختار روایی، خواننده را به نقشی فعال در بازسازی رویدادها، کشف معانی پنهان و خلق تفاسیر متعدد از متن ترغیب می‌کند.

در حالی که هزارویک‌شب به‌طور سنتی به عنوان مجموعه‌ای از داستان‌ها با راوی دانای کل شناخته می‌شود. (دری و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۳۸)؛ بررسی دقیق‌تر شیوه‌ی روایی این اثر، نشان‌دهنده‌ی ردپاهایی از به‌کارگیری راوی غیرقابل‌اعتماد در آن است. شهرزاد، قصه‌گوی زبردست و نجات‌دهنده‌ی جان خود با روایت داستان‌هایی جذاب و گیرا، در موقعیتی بغرنج و مخاطره‌آمیز قرار دارد.

اما ظرافت روایی هزارویک‌شب در اینجاست که روایت شهرزاد صرفاً بیان بی‌طرفانه‌ی وقایع نیست، بلکه در لایه‌های زیرین قصه، نشانه‌هایی از تردید در روایت او به چشم می‌خورد. یکی از این نشانه‌ها، تغییر لحن و سبک روایت شهرزاد در طول داستان است. لحن او گاه شاد و طنزآمیز و گاه غم‌انگیز و تراژیک می‌شود. این نوسانات ناگهانی لحن، خواننده را به این فکر وامی‌دارد که شهرزاد در حال پنهان کردن چیزی یا فریب دادن شاه است. علاوه‌براین، در بسیاری از داستان‌های هزارویک‌شب، راویان دیگری به جز شهرزاد به روایت داستان می‌پردازند. این راویان نیز ممکن است غیرقابل‌اعتماد باشند و روایتی مغرضانه یا ناقص از وقایع ارائه دهند. (Pinault, 1992:59)؛ برای مثال، در یکی از این داستان‌ها با عنوان «مکر زنان» که زنی پسر پادشاه را به تعدی متهم می‌کند، هفت وزیر برای دفاع از شاهزاده، با روایت هفت داستان که ماهیت غیرقابل‌اعتماد زنان را به تصویر می‌کشد، سعی در تبرئه‌ی او دارند. زن نیز در اقدامی متقابل، داستانی تعریف می‌کند تا غیرقابل‌اعتماد بودن وزیران را اثبات نماید. (طسوجی، ۱۷۹-۱۸۲)

تجزیه و تحلیل گفتار شخصیت فؤاد، راوی اصلی بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر نیز نشان‌دهنده‌ی به‌کارگیری هوشمندانه‌ی راوی غیرقابل‌اعتماد از سوی چیانگ است. چیانگ، با به‌کارگیری راوی غیرقابل‌اعتماد، خواننده را به سفری کاوشگرانه در وادی ابهام، تفسیر و تردید رهنمون می‌شود. فؤاد، شخصیت اصلی داستان، با روایتی مغرضانه، ناقص و گاه متناقض از تجربیات خود، بنیان‌های درک خواننده از حقیقت را متزلزل می‌کند و او را به واکاوی عمیق‌تر متن، جستجوی شواهد متناقض و در

نهایت، شکل‌دهی تفسیر شخصی از روایت ترغیب می‌کند. مصادیق و شواهدی که نشان‌دهنده‌ی غیرقابل‌اعتماد بودن فؤاد هستند عبارتند از:

۳-۴-۱ تناقضات در روایت

فؤاد در طول داستان تناقضات متعددی در روایت خود ارائه می‌دهد. این تناقضات، خواننده را به زیر سوال بردن صحت روایت فؤاد و جستجوی انگیزه‌های پنهان او ترغیب می‌کند. او خطاب به خلیفه، ادعا می‌کند که: «من چیزهای بسیاری می‌دانم که در طی بیست سال آینده رخ خواهند داد. اما اکنون چیزی درباره‌ی سرنوشت خودم نمی‌دانم. من پولی برای بازگشت به شهر قاهره و استفاده از دروازه‌ی سال‌های آن‌جا ندارم.» (Chiang, 2007: 60)؛ خواننده با خواندن این سخنان متناقض‌آمیز ممکن است راوی را شایعی بداند که کل ماجرا را برای جلب ترحم خلیفه و گرفتن صدقه‌ای از او سرهم‌بندی کرده است!

۳-۴-۲ عدم اطمینان راوی از صحت خاطرات

فؤاد در برخی از قسمت‌های داستان، از صحت خاطرات خود ابراز تردید می‌کند. این امر، خواننده را به پرسش‌کشاند که تا چه حد می‌توان به روایت او اعتماد کرد و کدام بخش از خاطرات او واقعی و کدام بخش خیالی است. اعتراف فؤاد به غیرقابل‌باور بودن خاطراتش در پایان داستان موید این امر است: «من داستانم را برای رئیس نگهبان‌ها بازگفتم و او آن را سرگرم‌کننده دانست؛ اما آن را باور نکرد. اصلاً چه کسی باور می‌کند؟» (ibid).

۳-۳-۳ اعتراف شخص راوی در باب عدم درک حقیقت

فؤاد با مشاهده کارهای اعجاب‌آور بشارت‌اذعان می‌کند که درک درستی از کیمیاگری او ندارد: «من اعتراف می‌کنم که واقعا حرف‌های او را نفهمیدم و نمی‌توانم حقانیت آن‌ها را تصدیق کنم. من فقط توانستم در جواب بگویم که شما چیز حیرت‌آوری خلق کرده‌اید.» این امر، تردیدهایی جدی را در خصوص توانایی فؤاد به عنوان راوی‌ای قابل‌اعتماد برای انتقال دقیق پیامدهای عمیق اختراع کیمیاگر ایجاد می‌کند. در نتیجه، خواننده در جایگاه ارزیابی صحت روایت فؤاد قرار می‌گیرد و تفاسیر و برداشت‌های شخصی او را زیر سؤال می‌برد.

این احساس درباره‌ی راوی غیرقابل‌اعتماد فؤاد در تأملات فلسفی پایانی‌اش درباره‌ی «غیرقابل‌تغییربودن آینده مانند گذشته» و «تنها ثبات، به تعویق افتادن دائمی قطعیت و معنای ثابت» به اوج می‌رسد. این نتیجه‌گیری‌های عمیق در مورد تغییرناپذیری زمان و انکار حقیقت عینی، با اعترافات اولیه‌ی او مبنی بر درک نکردن کامل توضیحات بشارت و عدم توانایی در تأیید قطعی توانایی سفر در زمان دروازه تضعیف می‌شود. خواننده با این سؤال رها می‌شود که آیا ادعاهای عمیق فؤاد در مورد متافیزیک، از درک واقعی نشأت می‌گیرد یا صرفاً حدس‌های فلسفی محدودِ راوی‌ای است که تجربیات ذهنی‌اش از

چنگ او خارج شده‌اند. به عبارت دیگر، آیا این نتیجه‌گیری‌های ژرف، محصول تفکر عمیق فؤاد هستند یا صرفاً بازتابی از سردرگمی او در مواجهه با پدیده‌ی سفر در زمان‌اند؟

بهره‌مندی از راوی غیرقابل‌اعتماد در روایت رویدادها و پیامدهای دروازه‌ی سفر در زمان، این امکان را برای چیانگ فراهم می‌کند تا بازتابی از رویکرد عمدی به ابهام در روایت‌های شهرزاد در هزارویک‌شب ارائه دهد. همان‌گونه که داستان‌های شبانه‌ی شهرزاد با پایان‌های معلق به جای ارائه‌ی پاسخ، خواننده را با پرسش‌های تفسیری بیشتری مواجه می‌سازند و به‌طور ضمنی درباره‌ی تمایز واقعیت و خیال تردید ایجاد می‌کنند، روایت فؤاد نیز با تضعیف مداوم اعتبار خود، فضاهایی را برای خواننده باز می‌گذارد تا در صحت و انسجام تجربیات او با اختراع بشارت تردید کند. بدین ترتیب، هر دو اثر با محوریت قرار دادن راوی غیرقابل‌اعتماد به مثابه‌ی ابزاری فراداستانی، اقتدار متن به عنوان بازنمایی قطعی و نهایی از واقعیت یا حقیقت عینی را به چالش می‌کشند.

۳-۴ محو شدن مرز واقعیت و خیال

چیانگ با ظرافتی ستودنی عناصر داستان‌های کهن هزارویک‌شب را با پیچیدگی‌های روایت‌پردازی پسامردن در هم می‌آمیزد. از این آمیزش، مضمونی محوری سر بر می‌آورد: محو شدن مرز میان واقعیت و فانتزی.

مهمترین مصداق تار شدن مرزهای حقیقت و مجاز در داستان چیانگ، دو عنصر کیمیاگری و سفر در زمان است. تاریخ‌نگاران، کیمیاگری را غالباً به حاشیه‌ی مباحث علمی رانده و آن را به عنوان شبه‌علمی معرفی می‌کنند که در پی تبدیل فلزات به طلا و یافتن اکسیر حیات بود. با این حال، چیانگ این مفاهیم را از ریشه‌های عمده‌تأخیلی‌شان فراتر می‌برد و آنها را در دنیای داستان خود به واقعیتی ملموس تبدیل می‌کند. چنانکه در باب کیمیاگری در داستان می‌خوانیم: «مکالمه‌ی ما بیش از یک ساعت به طول انجامید... ناگهان، او از آزمایش‌هایش در زمینه‌ی کیمیاگری سخن به میان آورد. با تعجب گفتم:

- کیمیاگری؟!... می‌خواهید بگویید می‌توانید فلز بی ارزش را به طلا تبدیل کنید؟

- بله سرورم، ممکن است؛ اما این هدف نهایی اکثر جویندگان علم کیمیا نیست.

- پس هدف نهایی ایشان چیست؟

- آنها به دنبال روشی برای دستیابی به طلا هستند که بسیار ارزان‌تر از استخراج سنگ معدن از دل زمین باشد. کیمیاگری فرآیندی برای تولید طلا را به دست می‌دهد؛ اما این فرآیند آن چنان دشوار و طاقت فرسا است که در مقایسه با آن، حفر معادن زیر کوه به سادگی چیدن هلو از درخت است.» (Chiang, 2007:9)

به همین ترتیب، سفر در زمان همواره عنصری محوری در ادبیات علمی-تخیلی بوده و خوانندگان و نویسندگان را به کاوش در امکانات و رای محدودیت‌های زمان خطی ترغیب می‌کرده است؛ اما چیانگ

سفر در زمان را ابزاری برای مکاشفه‌ی معنوی قرار می‌دهد. ابزاری که به واسطه‌ی آن اشخاص داستان فارغ از دستاوردی که سفر در زمان برایشان داشته، به دریافتی جدید از حقیقت نائل می‌شوند. چنانکه راوی داستان در پایان سخنانش راجع به سفر در زمان می‌گوید: «خودم را بی‌نهایت خوش اقبال می‌دانم، زیرا فرصتی برای بازگشت به اشتباهات گذشته‌ام به من داده شد و آموختم که خداوند چه راه‌هایی برای جبران در نظر گرفته است... هر چند هیچ چیز، گذشته را پاک نمی‌کند؛ اما توبه وجود دارد، کفاره وجود دارد و بخشش وجود دارد. فقط همین! اما همین کافی است.» (ibid:60)

با ادغام این عناصر به عنوان پدیده‌های واقعی در بطن داستان، چنانکه خواننده را به چالش می‌کشد تا دوگانگی واقعیت و فانتزی را بازاندیشی کند. این بازاندیشی، ویژگی بارز روایت‌های پسامدرن است که هدف آنها صرفاً روایت داستانی بر اساس هنجارهای پذیرفته‌شده نیست، بلکه به چالش کشیدن خود آن هنجارهاست. روایت، برخلاف فانتزی سنتی، از مخاطب نمی‌خواهد باورپذیری را به طور کامل کنار بگذارد؛ بلکه دنیایی را به تصویر می‌کشد که در آن، مرز میان آنچه می‌تواند رخ دهد و آنچه نمی‌تواند، ذاتاً مبهم است. این ابهام با ساختار روایتی چنانکه، که بازتابی از داستان‌های تو در توی هزارویک‌شب است، بیش از پیش تقویت می‌شود.

متن داستان چنانکه با تغییر سبک‌های مختلف، جابه‌جایی بین امور عادی و خارق‌العاده، طبیعی و ماوراءالطبیعه، حس سردرگمی برای خواننده ایجاد می‌کند. در این متن، امور آشنا و ناآشنا، عادی و خارق‌العاده دائماً در کنار هم قرار می‌گیرند و با هم درآمیخته می‌شوند. جزئیات روزمره‌ی زندگی بازرگان با سفرهای خارق‌العاده به دنیای متافیزیک ترکیب می‌شود و حسی از عدم واقعیت و ابهام را به وجود می‌آورد که از مرزهای دسته‌بندی‌های سنتی ژانر، مانند رئالیسم، فانتزی یا ناتورالیسم فراتر می‌رود. خواننده دائماً در حال زیرسوال‌بردن سطح واقعیتی است که تجربه می‌کند، زیرا امور عادی و خارق‌العاده با هم ادغام شده و نوعی ابهام ترکیبی را به وجود می‌آورند.

۳-۵- اصل عدم قطعیت

یکی از ویژگی‌های بارز ادبیات پسامدرن، پذیرش ابهام و رد نتیجه‌گیری‌های قطعی است. داستان بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر، نمونه‌ای برجسته از این رویکرد است. پایان بندی این اثر به گونه‌ای است که پذیرای تفاسیر متعدد بوده و خواننده را با پرسش‌های عمیقی که مطرح می‌کند، رها می‌سازد. با رسیدن روایت به اوج خود، بازرگان که از مرزهای زمان با گذر از دروازه کیمیاگر عبور کرده است، خود را در برابر تصمیمی سرنوشت‌ساز می‌بیند: پذیرش آینده‌ای که به اجمال دیده است یا تلاش برای تغییر مسیر وقایع. این معضل در قلب مناقشه‌ی دیرینه‌ی ماهیت سرنوشت و اختیار قرار دارد. فؤاد در پایان داستان در می‌یابد که او همچنان می‌تواند آینده را تغییر دهد، اما مشکل اینجا است که قبلاً انتخاب

کرده است که این کار را نکند. این پارادوکس می‌تواند بیانگر تلنگر اصلی داستان به خواننده باشد: آیا برای آدمی، آینده مسیری تغییرناپذیر است که محکوم به پیمودن آن هستیم؟ یا اختیار شکل دادن به سرنوشت خود و تغییر مسیر وقایع از طریق انتخاب‌ها و اعمالمان را دارا هستیم؟ امتناع چیانگ از ارائه‌ی پاسخ‌های قطعی به این پرسش‌ها، گواهی بر پذیرش تفاسیر متعدد در رویکرد پسامدرن است. (Parker, 2022:159)؛ در واقع نویسنده به جای تحمیل یک دیدگاه واحد، خواننده را به برقراری گفتگو با متن، بررسی احتمالات مختلف و ساختن درک خود از معانی عمیق‌تر روایت دعوت می‌کند.

۴- نتیجه‌گیری

ادبیات پسامدرن با به چالش کشیدن باورها و مفاهیم تثبیت‌شده، خواننده را به سوی درک عمیق‌تر زندگی رهنمون می‌کند. بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر اثر تد چیانگ، نمونه‌ای درخشان از این سبک ادبی است که با بهره‌گیری از عناصر پسامدرن، خواننده را به سفری در هزارتوی زمان و هویت می‌برد. این اثر که تحت تأثیر هزارویک‌شب، با به کارگیری تکنیک‌های روایی نوآورانه و عناصر پسامدرن، داستانی گیرا و چالش‌برانگیز را روایت می‌کند. شباهت‌های ساختاری و مضمونی میان این دو اثر، حاکی از آن است که هر دو اثر از چارچوب روایی پیچیده‌ای بهره می‌برند که در آن، داستان‌ها در درون یکدیگر محصور شده‌اند و نبود هرگونه پایان یا قطعیتی را به تصویر می‌کشند. این ساختار روایی خودارجاع، نمونه‌ای برجسته از اصل پسامدرن برهم زدن مرز میان واقعیت و داستان است.

علاوه بر این، بازرگان و دروازه‌ی کیمیاگر در سطوحی دیگر نیز از هزارویک‌شب بهره گرفته است. برای مثال پیش‌فرض شگفت‌انگیز سفر در زمان، تداعی‌کننده‌ی چارچوب روایی داستان‌های شهرزاد است که سرشار از عناصری ماورایی و عجیب از قبیل جن‌ها، جادوگران و حیوانات سخنگو است. داستان‌های تو در توی طناب‌ساز و بافنده نیز یادآور افسانه‌ها و تمثیل‌هایی است که هزارویک‌شب سرشار از آنها است. از دیگر سو، فضای فرهنگی هزارویک‌شب در فضای فرهنگی داستان چیانگ به وضوح قابل مشاهده است؛ چرا که راوی داستان، روایت را از صافی کاملاً عربی و اسلامی عبور می‌دهد و توضیحات خود را با نشانه‌های فرهنگی‌ای می‌آمیزد که مستقیماً بازتاب‌دهنده‌ی شاخص‌های قصه‌گویی و سبک روایی هزارویک‌شب است. این موارد حاکی از آن است که چیانگ با به کارگیری استادانه‌ی روایت‌های با جابجایی زمانی، گفتمان فرادستانی و به چالش کشیدن ثبات‌های هویت و معنا، راهبردهای نوآورانه‌ی ادبی و پرسش‌های فلسفی هزارویک‌شب را در فضای پسامدرن داستان خود احیا کرده است.

منابع

- انوشه، حسن، (۱۳۷۶)، «فرهنگ‌نامه ادبی فارسی»، سازمان چاپ و انتشارات: تهران.
- بالو، فرزاد، احمدی، شهرام و خواجه نوکنده، مریم، (۱۳۹۷)، «بررسی مؤلفه‌های پُست‌مدرنیستی در رمان سنگ صبور چوبک»، پژوهش‌نامه مکتب‌های ادبی، دوره ۲، شماره ۴، صص ۱۱-۳۷.
- پوریامهر، الهام، (۱۳۸۳)، «تأثیر هزارویک‌شب بر هنر و ادبیات جهان»، فصلنامه هنر، شماره ۶۱، صص ۱۱۶-۱۲۵.
- دری، نجمه، خیراندیش سیدمهدی و کوثری، الهام، (۱۳۹۲)، تاریخ ادبیات (پژوهشنامه علوم انسانی)، شماره: ۷۲/۳، صص ۱۳۱-۱۵۱.
- ستاری، جلال، (۱۳۴۸)، «مقدمه‌ای بر هزار و یک‌شب»، هنر و مردم، شماره ۸۵، صص ۴۵-۵۰.
- طسوجی، عبداللطیف، (۱۳۸۳)، ترجمه هزار و یک شب، جلد ۴، جامی: تهران.
- میرصادقی، جمال و ذوالقدر، میمنت، (۱۳۷۷)، واژه‌نامه‌ی هنر داستان‌نویسی، تهران: مهناز.
- یزدانجو، پیام، (۱۳۹۱)، ادبیات پسا مدرن، مرکز: تهران.
- Burke, Brian R. (2022). Animal narrators and resonant silences in *The Great Silence* by Ted Chiang and *Sila* by Chantal Bilodeau. In S. Borkfelt & M. Stephan (Eds.), **literary animal studies and the climate crisis** (pp. 153-179). Palgrave Macmillan, Cham.
- Chiang, Ted (2007) **The Merchant and the Alchemist's Gate**, Subterranean Press: Burton.
- Edson, Laurie. (2000). Reading relationally: Postmodern perspectives on literature. Routledge. New York.
- Hughes, James., & Eisikovits, Nir. (2022). The post-dystopian technorealism of Ted Chiang. *Journal of Evolution and Technology*, 32(1), Literature Review. <https://doi.org/10.55613/jeet.v32i1.97>
- Herman, David & Jahn Manfred & Ryan Marie-Laure (2010) **Routledge Encyclopedia of Narrative Theory**, Routledge, New York.
- Irwin, Robert. (2004). **The Arabian Nights: A companion**. I.B. Tauris. London.
- Gaggi, Silvio (1989) **Modern/Postmodern: A Study in Twentieth-Century Arts and Ideas**, University of Pennsylvania press, Philadelphia.
- Jahn, Manfred, & Ryan, Marie-Laure (2010) **Encyclopedia of narrative theory**, New York: Routledge.
- Juan-Navarro, Santiago (2000) **Archival Reflections: Postmodern Fiction of the Americas**, Cranbury: Associated University Presses.

- Klestil, Matthias. (2022). Ethnic American literatures and critical race narratology. Routledge. New York.
- Klinkowitz Jerome(2006) "Fiction: The 1960s to the Present" **American Literary Scholarship 2006**,Duke University Press, pp. 335-357
- Leeuwen, Richard van (2018) **The Thousand and One Nights and Twentieth-Century Fiction: Intertextual Readings**, Brill: Boston.
- Parker, Jo Alyson (2022)"Ted Chiang's Time-Travel Narratives: Predetermination, Predictability, and Free Will", **Science Fiction Studies**, SF-TH, Inc.Volume 49, Part 1, pp. 138-159.
- Pellat, Charles. (1982). Alf Layla wa Layla. In Encyclopaedia Iranica (Vol. 1, pp. 831-835). [Online version]. Retrieved May 18, 2014, from <https://www.iranicaonline.org/>
- Pinault, David. (1992). Story-telling techniques in the Arabian Nights. Brill Publishers. Leiden.
- Rosenthal, Melinda M.(1990) "Burton's Literary Uroburos: "The Arabian Nights" as Self-Reflexive Narrative", **Pacific Coast Philology**, Vol. 25, No. 1/2 pp. 116-125
- Shephard, W. Andrew. (2022). Chiang, Ted. In **The encyclopedia of contemporary American fiction 1980-2020** (pp. 246-250), Wiley-Blackwell, Hoboken, NJ.
- Sklar, J.K. (2021). Elegance in Design: Mathematics and the Works of Ted Chiang. In: Sriraman, B. (eds) Handbook of the Mathematics of the Arts and Sciences. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-57072-3_47
- Waugh, Patricia (2013) **Metafiction**, Routledge, New York.

References

- Anousheh, H. (1997). *Persian Literary Encyclopedia*. Tehran: Organization for Printing and Publishing.
- Balu, F., Ahmadi, Sh., & Khajeh Nowkandeh, M. (2018). "A Study of Postmodernist Elements in Chubak's *The Patient Stone*." *Research Journal of Literary Schools*, 2(4), pp. 11–37.
- Burke, B. R. (2022). Animal Narrators and Resonant Silences in *The Great Silence* by Ted Chiang and *Sila* by Chantal Bilodeau. In S. Borkfelt & M. Stephan (Eds.), *Literary Animal Studies and the Climate Crisis* (pp. 153–179). Palgrave Macmillan.
- Chiang, T. (2007). *The Merchant and the Alchemist's Gate*. Burton: Subterranean Press.
- Dari, N., Kheirandish, S. M., & Kowsari, E. (2013). *History of Literature. Research in Humanities*, 3 (72), pp. 131–151.
- Edson, L. (2000). *Reading Relationally: Postmodern Perspectives on Literature*. New York: Routledge.
- Gaggi, S. (1989). *Modern/Postmodern: A Study in Twentieth-Century Arts and Ideas*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Herman, D., Jahn, M., & Ryan, M.-L. (Eds.). (2010). *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. Routledge, New York.
- Hughes, J., & Eisikovits, N. (2022). The Post-Dystopian Technorealism of Ted Chiang. *Journal of Evolution and Technology*, 32 (1). <https://doi.org/10.55613/jeet.v32i1.97>.
- Irwin, R. (2004). *The Arabian Nights: A Companion*. London: I.B. Tauris.
- Jahn, M., & Ryan, M.-L. (2010). *Encyclopedia of Narrative Theory*. New York: Routledge.
- Juan-Navarro, S. (2000). *Archival Reflections: Postmodern Fiction of the Americas*. Cranbury: Associated University Press.
- Klestil, M. (2022). *Ethnic American Literatures and Critical Race Narratology*. New York: Routledge.
- Klinkowitz, J. (2006). Fiction: The 1960s to the Present. In *American Literary Scholarship 2006* (pp. 335–357). Duke University Press.
- Leeuwen, R. van. (2018). *The Thousand and One Nights and Twentieth-Century Fiction: Intertextual Readings*. Boston: Brill.
- MirSadeghi, J., & Zolghadr, M. (1998). *Glossary of the Art of Storytelling*. Tehran: Mahnaz.
- Parker, J. A. (2022). Ted Chiang's Time-Travel Narratives: Predetermination, Predictability, and Free Will. *Science Fiction Studies*, 49 (1), pp. 138–159.
- Pellat, C. (1982). *Alf Layla Wa Layla*. In *Encyclopaedia Iranica* (Vol. 1, pp. 831–835). Retrieved from <https://www.iranicaonline.org/>.
- Pinault, D. (1992). *Story-Telling Techniques in the Arabian Nights*. Leiden: Brill.
- Pouryahmeh, E. (2004). The Influence of *One Thousand and One Nights* on World Art and Literature. *Strategic Studies of Art*, 61, pp. 116–125.
- Rosenthal, M. M. (1990). Burton's Literary Uroburos: *The Arabian Nights* as Self-Reflexive Narrative. *Pacific Coast Philology*, 25(1/2), pp. 116–125.
- Sattari, J. (1969). An Introduction to *One Thousand and One Nights*. *Honar va Mardom*, 85, pp. 45–50.
- Shephard, W. A. (2022). Chiang, Ted. In *The Encyclopedia of Contemporary American Fiction 1980–2020* (pp. 246–250). Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell.

- Sklar, J. K. (2021). Elegance in Design: Mathematics and the Works of Ted Chiang. In B. Sriraman (Ed.), *Handbook of the Mathematics of the Arts and Sciences*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-57072-3_47.
- Tassouji, A. (2004). Translation of *One Thousand and One Nights*, Vol. 4. Tehran: Jami Publications.
- Waugh, P. (2013). *Metafiction*. New York: Routledge.
- Yazdanjoo, P. (2012). *Postmodern Literature*. Tehran: Markaz.